

Cap a un diàleg intercultural a Kenya¹

AHMED FATUMA
United States International University, Nairobi

«Mentre que a Europa l'estat modern suprimirà la diversitat cultural, fora d'Europa l'estat modern tendeix a donar cabuda a les diferències culturals». Mahmood Marridani (estudiant ugandés)

1. Introducció

La història de Kenya és molt llarga i complexa. Des dels temps en què va ser «bressol de la civilització» fins als nostres dies, la llarga història de Kenya ha sigut molt variada i fascinant. La població de Kenya conjumina tribus, cultures, religions i llengües diferents. Segons el que sabem avui dia, el mapa humà del país va nàixer fa uns 6.000 anys, quan els habitants nadius de Kenya van ser envaïts per primera vegada pels pobles septentrionals del Nil i per tribus de Cush (al Sudan occidental). Després arribaren els *bantus*, seguits pels àrabs, els asiàtics i els europeus.

Kenya té una població de 31.138.735 habitants (cens de Kenya de 2002) i una superfície de 582.650 km². Va aconseguir la independència política el 12 de desembre de 1963 i compta aproximadament amb més de setanta agrupacions tribals, entre les quals la identitat nacional està subordinada a la identitat ètnica o tribal. La població és quasi exclusivament d'origen africà, encara que existeixen petites però influents minories d'hindús (del sud-est asiàtic), àrabs i europeus.

Les migracions cap a la Kenya dels nostres dies han vingut produint-se durant molts segles, des de molt abans de l'arribada dels europeus, i es poden identificar a través de tres onades migratòries diferents: els *bantus*, tribu d'agricultors que migraren des de l'oest d'Àfrica cap al 500 a.C. Els *cushites* o pobles de Cush, ramaders que arribaren des d'Etiòpia i Somàlia cap al 2000 a.C. i les tribus del Nil o *nilòtiques*, ramaderes i agricultores, que arribaren 1.000 anys més tard des d'Egipte i Sudan. Els habitants que vivien originàriament a Kenya, que eren caçadors i recol·lectors, van ser exterminats, expulsats o bé absorbits en mesclar-se amb altres pobles a mesura que se succeïen les primeres onades migratòries.

Les tribus de Kenya constitueixen l'exemple més representatiu de l'autèntica vida africana. Es tracta d'un microcosmos cultural dins l'enorme continent d'Àfrica. El resultat de diverses generacions d'onades migratòries ha estat tot un mosaic de cultures i tradicions que conviuen en harmonia però que sovint lluiten entre elles per la supervivència. Aquesta barreja de gent es troba fermament arrelada en el marc de la tradició ètnica i tribal que ha donat lloc, durant segles, a un diàleg intercultural. Alguns grups ètnics han assimilat els avantatges del món occidental, mentre que d'altres tribus més remotes continuen alienes al segle XXI. Tanmateix, encara que aparentment l'africà mitjà s'haja allunyat de les tradicions

---

¹ Traducció de l'anglès de Maria Dolores Oltra Ripoll (Universitat Jaume I).

tribals, la tribu continua sent la part més important de la identitat de l'individu. Així mateix, la cultura tribal canvia contínuament, a mesura que els refugiats procedents de països veïns i la conseqüent mescla de races van modificant les fronteres i els trets físics de la població.

Kenya acull fins a 255.000 refugiats (ACDH, Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Drets Humans, 1999), dels quals almenys 160.000 provenen de Somàlia, 65.000 de Sudan, 20.000 d'Etiòpia, 5.000 d'Uganda, uns 3.000 de Rwanda i uns 1.000 aproximadament, d'altres països africans.

La divisió ètnico-política és l'origen de la major part dels problemes de Kenya. A principis dels anys 90 es van produir diversos enfrontaments ètnico-tribals que van tenir com a resultat més de 3.000 víctimes i al voltant de 300.000 desplaçats. Fins ara encara no s'ha dut a terme cap esforç per posar fi al conflicte, principalment perquè els conflictes a Kenya tendeixen a considerar-se assumptes interns.

La vall del Rift resulta pràcticament inaccessible per als periodistes estrangers, car es creu que la intervenció internacional en els conflictes domèstics està directament lligada a l'atenció que els mitjans de comunicació dediquen a aquests. Així mateix, la regió del nord-est, que es troba lluny de la capital, és una zona poc recomanable per als viatgers, els oficials de la Unió Europea o els assistents d'ajuda humanitària que no vagen acompanyats. Les organitzacions internacionals pels drets humans, com ara Amnistia Internacional, Drets Humans o l'òrgan de vigilància African Watch, els mitjans de comunicació i alguns activistes són els qui han donat a conèixer a la resta de món el poc que se sap sobre l'existència de conflictes ètnics a Kenya.²

2. Orígens, causes i efectes de la violència ètnica a Kenya

Els anomenats «enfrontaments territorials ètnico-tribals» van esclatar per primera vegada en octubre de 1991. La majoria dels enfrontaments ètnics que han tingut lloc a la vall del Rift, i en concret a Nyanza (província costanera occidental), són el resultat d'antigues disputes entre les diverses tribus que vivien en aquesta regió. Aparentment, la violència a la província kenyana de Nyanza té el seu origen en les disputes per la terra entre les comunitats agrícoles ja establertes: els *kikuiu*, els pobles pescadors *luos*, el poble ramader dels *kalenjins* i, més recentment, els ramaders *massai*. Es tem que aquests enfrontaments ètnics hagen sigut provocats per interessos polítics i recolzats per membres del KANU (el primer partit polític que va assolir el poder).³

Són moltes les raons que han provocat els conflictes ètnics a Kenya, però en aquest article ens centrarem només en tres factors principals que han contribuït a la violència ètnica: el *tribalisme/etnicitat* i l'*etnocentrisme*, la política d'*etnicitat* i les disputes per la terra.

---

² EPCT (*Ealing Primary Care Trust*, organització de l'equivalent britànic al ministeri de sanitat); novembre, 2000.

³ KANU és l'acrònim de *Kenya African National Union* (Unió Nacional Africana de Kenya), que es va constituir el 14 de maig de 1960. El KANU va governar a Kenya com a partit únic des de 1963 fins a 1990, i tècnicament va guanyar les eleccions de 1992 i 1997.

Tribalisme/etnicitat i etnocentrisme

L'ús del terme «etnicitat» ha adquirit un predomini en els estudis erudits front al mot «tribalisme», un terme que es va encunyar per descriure l'especificitat africana i que ara està sent rebutjat a causa de les seues connotacions pejoratives. Podríem dir que *etnicitat* és un terme modern mentre que *tribalisme* és un terme més tradicional o convencional. En aquest text, *etnicitat* fa referència al sentiment actiu d'identificació amb alguna unitat ètnica concreta, encara que aquest grup tinga o no cap estructura institucional pròpia o haja existit realment a l'època precolonial. L'*etnicitat* seria, doncs, un fet social fonamental de la vida.

Els enfrontaments ètnics tenen lloc quan dos tribus diferents entren en conflicte. Ací els grups ètnics podrien definir-se com a col·lectius construïts històricament, amb característiques tant objectives com subjectives, és a dir, que els coneixements adquirits pels seus membres comparteixen trets comuns, com ara la llengua, la cultura o la religió, a més d'un sentiment comú de pertinença (Stavenhagen, 1996). Així mateix, el poder colonial (en aquest cas, el britànic) hi va tenir un paper molt important en aquesta qüestió. Ells van construir identitats i els van donar una jerarquia; així, per exemple, la comunitat que servia els britànics durant el colonialisme, va adquirir un status social més elevat.

La diversitat és una font de riquesa, però també de conflictes. Malgrat els esforços del govern per inspirar als kenyans la idea d'un poble unit i amb un sol destí comú, la veritat és que a Kenya, com ocorre a molts altres països africans, el sentiment de nació fa referència principalment a la pròpia tribu. Molts kenyans, i especialment aquells que no han tingut l'oportunitat de rebre una educació primària, encara no han assumit el concepte d'estat.

Etnocentrisme

L'*etnocentrisme* és un estat en el qual l'individu podria considerar la seua cultura superior a les altres de manera conscient o inconscient. A Kenya l'*etnocentrisme* sovint ha estat instigat per accions polítiques, de manera que algunes cultures creuen que les seues pràctiques culturals són millors que les dels altres pobles. Així doncs, molt sovint s'ha recorregut a l'ús d'estereotips per intensificar l'*etnocentrisme* a Kenya.

Política d'etnicitat

Aquesta és una de les causes principals dels enfrontaments ètnics. La natura multiètnica de Kenya implica que un govern multipartidista ha de traspassar inevitablement les fronteres ètniques. Gibson Kamau Kuria, un prestigiós advocat especialista en drets humans, ha relacionat la violència ètnica amb una antiga estratègia política de federalisme coneguda com a *majimboisme*, un regionalisme ètnic que data del període anterior a la independència i que va ajudar el KADU (Kenya African Democratic Union, Unió Democràtica Africana de Kenya) a aconseguir la independència. La política *majimbo*, segons Kamau Kuria, està orientada a l'establiment de zones en les quals els grups ètnics dominants tinguen poder per excloure la resta. Les altres tribus troben injusta aquesta pràctica, car no els permet de tenir una representació justa i equitativa en política. D'altra banda, els ciutadans no volen un altre president de la mateixa tribu, ja que de nou es repetiria la mateixa cadena de nepotisme. Aquest fet ha donat lloc a molts desacords entre els líders i els ciutadans de

Kenya. La política del primer govern va alimentar les tensions ètniques en el país i va bloquejar el diàleg intercultural, ja que la població defensava la seua identitat política. El primer govern va negar qualsevol implicació en els conflictes, la qual cosa va dificultar la identificació de les parts bel·ligerants per conduir-les a una taula de negociació.

En aquesta lluita pel poder i el liderat, els sentiments ètnics eren utilitzats per mobilitzar i incitar la gent a la violència ètnica. Un exemple d'això és el fet que el poble de Kenya s'ha oposat durant molt de temps a la política duta a terme per certs governs. Així mateix, la comunitat internacional donant d'ajudes va insistir en la pujada al poder d'un nou líder abans d'atorgar ajudes econòmiques a Kenya. Aquest fet va provocar l'enfrontament entre els membres del parlament; un enfrontament que va esquitxar també els ciutadans, els quals fins i tot van començar a rebel·lar-se contra certs líders o tribus concretes.

Els informes dels analistes i dels grups defensors dels drets humans indiquen que la violència generada té certs matisos polítics que recorden la «neteja» ètnica que va arrasar la província de la vall del Rift l'any 1991, quan s'aproximaven les primeres eleccions multipartidistes del país de 1992.

Disputes per la terra

Aquest és el principal motiu de conflicte que sorgeix com a resultat de l'escassetat de terra de conreu en el país. Pel fet que la migració ha passat a ser més permanent que circular, els canvis puntuals en la proporció demogràfica estan modificant la mescla sociològica de la població. Un exemple d'aquest fet és la infiltració d'altres grups de l'interior de Kenya que es van desplaçar a la costa, la qual cosa va desembocar en la reacció de fer fora la resta d'habitants excepte els pobles costaners i els *swahilis*. Els pobles costaners volien la terra per a ells i desitjaven que se n'anaren els pobles de l'interior. En tenim un altre exemple als enfrontaments de Molo (vall del Rift), on els *nandis* i els *kalenjins* pensaven que els *kikuiu* estaven més ben acomodats pel que fa a la terra i els recursos que posseïen i, consegüentment, els *kalenjins* volien aconseguir part d'eixa terra. Però per l'altre costat, els *kikuiu* consideraven que era injust fer-los fora de la seua terra ancestral. El resultat d'aquestes diferències va ser una sèrie d'enfrontaments tribals entre tres pobles que fins aleshores havien conviscut en pau. Arribats a aquest punt, considere important subratllar que aquests enfrontaments van ser instigats sobretot políticament, car aquesta era la principal àrea de concentració del partit KANU, i com a resultat molta gent va morir o va ser desplaçada. No es va tractar, doncs, d'«enfrontaments normals» per la terra.

Els efectes de la violència ètnica a Kenya són nombrosos, però en aquest article tractarem el més rellevant de tots. Segons les xifres oficials, 365 persones van morir en els enfrontaments ètnics entre octubre de 1991 i desembre de 1992. Com a resposta a una pregunta parlamentària en maig de 1993, Jackson Kalweo, que va ser ministre de l'estat, va afirmar que 7.113 persones havien estat desplaçades. Però un membre del parlament de l'oposició, Martha Karua, va replicar que un informe del comitè de selecció parlamentari de l'any 1992 havia fixat el nombre de desplaçats en 100.000. El NCCK (Consell Nacional d'Esglésies de Kenya) estimava que estava subministrant aliments a 130.000 desplaçats en la vall del Rift, mentre que un equip de l'UNDMT (the United Nations Disaster Management Team, Equip de Gestió de Desastres de les Nacions Unides), per l'abril-maig de 1993, va aportar noves xifres de desplaçats en nombrosos llocs diferents, que es basaven en estimacions realitzades per organitzacions locals no-governamentals, responsables de les

tasques d'ajuda als damnificats. El total va ser de 89.130, tot i que aquesta xifra va ser calculada sense incloure 25.000 desplaçats addicionals, amb els quals s'arribava a un total de 115.000 persones.

Informes de l'agència de notícies Inter Press Service (IPS) situaven en 800 el nombre de víctimes, mentre que altres gabinets de premsa estimaven que la xifra de morts ascendia a 1.000. African Watch elevava el nombre de víctimes a 1.500, tot allunyant-se dels 750 que estimava el comitè de selecció parlamentari dels *kiliku*. En un informe recent s'afirmava que els enfrontaments tribals de Kenya des de 1991 havien causat més de 3.000 víctimes.

El bisbe d'Eldoret (ciutat de la vall del Rift) va afirmar que 40.000 desplaçats pels enfrontaments ja han tornat a les seues cases o a zones properes al lloc on residien abans. El NCKK, però, afirmava a mitjans de 1992, que «el repoblament de les víctimes havia estat impedit per la manca de confiança en el govern»; així mateix, l'informe del NCKK es feia ressò del fet que no s'havia proporcionat cap mesura de seguretat perquè els desplaçats tornaren a casa, particularment en la regió del mont Elgon. A més, molts dels damnificats no comptaven amb recursos suficients per refer les seues cases, car totes les seues propietats havien estat destruïdes. Moltes famílies havien perdut els seus caps de família, tot deixant fills orfes que eren incapaços de refer una nova llar. Altres, en canvi, eren massa ancians per reconstruir una casa i una nova vida. Fins i tot s'han donat incidents en els quals molts refugiats han perdut la vida mentre intentaven tornar a la seua terra. La majoria dels desplaçats han considerat més convenient de refugiar-se en els mercats i les esglésies per tal de rebre ajuda immediata per part de les organitzacions humanitàries i fins a cert punt, per part del govern. Per exemple, el bisbe d'Eldoret afirma que no es tracta sols del fet que la gent tinga por de la manca de seguretat existent, sinó que la seua preocupació principal és que fins i tot en el cas que aconseguiren tornar, no tindrien res per menjar. Aquest fenomen ha contribuït al gran nombre de xiquets abandonats i de gent sense sostre que hi ha a Kenya. Aquest desequilibri intern augmenta la inseguretat i engrandeix l'abisme existent entre els qui tenen molt i els qui no tenen res.

S'han assenyalat els conflictes de la vall del Rift com a la causa principal de l'escassetat d'aliment en el país, ja que aquesta zona és una de les principals productores d'aliments de Kenya. Declaracions oficials també culpen la violència desencadenada en aquesta fèrtil regió productora d'aliments, de ser la causa principal de la caiguda de la producció de cereals. El govern preveu una seriosa crisi alimentària en el futur a causa de les tensions existents entre els pobles i el problema dels desplaçaments de població. S'estimava que la producció de dacsa de l'any 1992 arribaria a 2,34 tones, la qual cosa suposaria un increment del 6,1% respecte a l'any anterior, tot i que encara se situaria a 390.000 tones «sota la mitjana normal». La producció de blat va caure fins a 125.000 tones l'any 1992 respecte a les 195.000 tones de 1995.

Aquests esforços per posar solució als conflictes ètnics no van prou lluny a l'hora d'aplicar un càstig als causants de la violència o, almenys, a l'hora d'integrar els pobles, tot deixant sense resoldre aquest problema en la majoria de zones afectades pels enfrontaments. Aquests esforços per part del govern gairebé no tenen en consideració la participació de les comunitats afectades. «La majoria d'aquestes comunitats no confien en el govern i són refractàries a involucrar-s'hi significativament» (Kathina Juma, 2000: 17).

Després de la victòria en setembre de 1994 de la seua política basada en la imposició d'una «zona de seguretat», el govern es va afanyar a fer-se ressò de la reducció dels incidents violents que es va produir aquell any. Aquest fet va donar lloc a un moviment restrictiu des

de i cap a les tres àrees més afectades: Molo, Londiani i la localitat de Burnt Forest. Els periodistes i les organitzacions defensores dels drets humans afirmaven que el principal objectiu d'aquesta política era prevenir la difusió d'informació acurada sobre els conflictes, tot imposant restriccions i tocs de queda en les zones més conflictives. Per març de 1995 les àrees amb zones de seguretat continuaven sent l'epicentre de la violència, amb el resultat de 25 a 30.000 persones desplaçades de la seua terra durant l'any 1994, malgrat les restriccions per la força (Carver, 1995)

Molts refugiats de Molo (vall del Rift) emigraren a Londres. Així mateix, es va constatar que a mitjans de juny de 1995, 5.000 refugiats kenyans s'havien dirigit cap a Etiòpia a causa del conflicte tribal, fet que sembla estar en connexió amb la situació que es vivia a Kenya occidental en aquell moment. La comissió d'auxili i rehabilitació d'Etiòpia va informar del fet que membres dels grups ètnics de Njura i Niqadu havien creuat la frontera perquè estaven patint fam. Uns dies després, un diari del país anunciava nous esclats de violència entre els clans de Wajir (ciutat situada al nord-est de Kenya), encara que no s'ha demostrat que aquesta fóra la causa del desplaçament de refugiats, ja que hi havia diversos grups ètnics en l'àrea situada a uns 200 km de la frontera amb Etiòpia.

L'any 1993 la violència va adoptar una nova característica: va començar a afectar les zones urbanes. Nakuru, la capital provincial de la vall de Rift, va patir quatre dies de disturbis en maig després que la policia haguera demolit els quioscs dels venedors ambulants, aparentment en un acte de discriminació cap aquells que no eren *kalenjins*. Kiraitu Murungi (membre del FORD, el partit de l'oposició de Kenya, i actual Ministre de Justícia) afirmava que «la demolició dels quioscs és la urbanització dels conflictes tribals»; després, en passar a ser membre del parlament de Nakuru, i també com a membre que era del FORD ASILI (el posterior partit de l'oposició), declarava que «mentre que la comunitat de *kalenjins* gaudia de protecció, la resta de ciutadans eren perseguits per la policia al carrer com si foren animals salvatges». El diari *Kanuu*, que seria comparable al *Times* de Kenya, es feia ressò de la rivalitat de l'oposició amb la comunitat asiàtica, que tenia un gran interès per mantenir les botigues i que tendia a recolzar el govern. Afirmava que l'oposició havia organitzat atacs contra els asiàtics de Nakuru i contra la seua propietat. La demolició d'aquests quioscs podria considerar-se el resultat de la pressió de la comunitat asiàtica contra els seus competidors comercials.

Després dels disturbis de Nakuru, els funcionaris oficials intentaren desvincular-se de qualsevol tipus de participació en aquestes demolicions. Es va culpar els comissaris provincials d'haver organitzat aquestes demolicions, però ells negaren tenir qualsevol implicació en l'incident. L'alcalde de Nakuru i el candidat del partit KANU a l'alcaldia de la ciutat s'acusaren mútuament d'haver organitzat un incident que havia dividit la gent de Nakuru. Aquests conflictes han contribuït a alimentar l'odi i la desconfiança entre els habitants de la vall del Rift.

Però el més lamentable és que les més afectades per tots aquests conflictes hagen estat les dones; els grups defensors dels drets humans dels xiquets afirmen que les dones, que tradicionalment s'encarreguen de conrear les collites per mantenir les seues famílies en la província de la vall del Rift, han de suportar l'enorme pressió dels conflictes ètnics. Quan en una missió d'investigació dels episodis ocorreguts a Kenya, la Federació Internacional de Dones Advocades (FIDA) va visitar les zones afectades, va constatar que les dones

havien estat suportant grans penúries durant el conflicte. Segons Njoki Ndung'u, una advocada de la FIDA recentment nomenada membre del parlament britànic, «el que va succeir a Njoro va afectar directament les dones, que constitueixen l'espina dorsal de les famílies». Ndung'u afirma que, a banda de ser desplaçades, la violència de gènere en forma d'abusos sexuals és molt freqüent en la zona, encara que molt poques dones la denuncien. «Fins i tot ens hem trobat amb casos de violacions en què les dones són massa pobres per iniciar un procés legal», afegeix Ndung'u. Les dones entrevistades per l'IPS (Inter Press Service) relataren que havien perdut totes les seues propietats, incloent-hi les collites de les seues granges, que van ser incendiades. «M'han deixat en la més absoluta pobresa, cosa que mai m'hauria imaginat que em succeiria», afirma Ann Matheri, de Nakuru. Moltes altres dones expliquen històries igualment horribles. El marit de Tabitha Wanjiru va ser assassinat en el conflicte i, per si això fóra poc, ella no ha pogut trobar l'escriptura de propietat de la seua granja de dos acres. Ella creu que els documents foren cremats junt amb altres propietats que hi havia a sa casa, i això significa que ara ella no pot reclamar la terra que havia estat cultivant des que es va casar, fa tres anys.

3. Recomanacions i possibles reptes

«Units perdurarem, dividits ens enfonsarem»

Proverbi anglés

Tot seguint aquesta idea, el diàleg intercultural per acomodar diverses cultures i entitats és l'única eixida que els queda als pobles de Kenya. Aquest diàleg hauria d'incloure tots aquells pobles que entren en relació; una relació que pot ser intra o intercultural, o bé pot tractar-se d'un tipus de relació dirigida o mediada per diverses institucions polítiques, econòmiques i socials. És molt important dur a terme un canvi a través del diàleg. En aquest article em pronuncie fermament a favor de promoure el diàleg intercultural, car considere que si aquest es donara, els enfrontaments a Kenya serien menys freqüents, i fins i tot es podrien evitar. La següent recomanació que propose hauria de dur-se a terme a dos nivells: un d'informal i un altre de més formal. El nivell informal inclouria les famílies, festes culturals, reunions socials i religioses i els mercats. El nivell formal inclouria les polítiques dels governs, les escoles, els mitjans de comunicació, els plans d'estudis, les institucions i tots els sectors formals de la societat.

En el plànol formal de les institucions, el diàleg intercultural es podria promoure tot educant l'individu en la tolerància i l'acceptació de les cultures d'altres pobles. Això es podria aconseguir a través de les escoles, esglésies i mesquites i centres d'assessorament. En aquests llocs la gent adquiriria consciència de les diverses cultures existents i aprendria a respectar-les. L'educació multicultural podria introduir-se en els plans d'estudis, i hauria de posar-se en funcionament per tal de reeducar la gent i informar-la en termes ben clars del fet que la seua cultura és tan bona com les altres. No hem de deixar-los creure en la propaganda emesa per certes regions que no poden oferir res al món, o que no tenen una història o una cultura pròpies, o que es consideren millors que la resta. En aquest sentit, pel fet que la societat de Kenya és multicultural, es fa patent la necessitat de col·laborar amb altres cultures, per tal d'evitar algunes pràctiques culturals que podrien resultar massa arcaïques o simplement opressives.

La diversitat lingüística podria promoure's també a nivell d'educació. En algunes comunitats de Kenya encara existeix una oposició entre l'educació cultural i la tradicional. En aquest sentit, consideraria apropiat que existira un llibre o un pla d'estudis sobre els diferents grups ètnics existents; per exemple, es podrien estudiar els seus orígens i es podrien reproduir les seues pràctiques culturals a l'escola. Potser només a través d'aquests valors culturals, es podria mantenir la nostra unió.

L'estat hauria de reforçar l'educació cívica tot ensenyant la gent a votar, a elegir líders que no han de ser per força de la seua mateixa tribu o comunitat i a conèixer els seus drets de vot. Aquesta iniciativa s'hauria de dur a terme a través de tallers i seminaris educatius, per tal que els ciutadans de Kenya puguem adquirir plena consciència de les causes, efectes i conseqüències dels conflictes interns per poder prevenir-los. I el govern hauria de fer un esforç per promoure la unitat entre cultures per tal de potenciar la unitat nacional.

Així mateix, la igualtat en la divisió dels ingressos de la nació n'és un element crucial. El govern hauria de repartir igualitàriament els recursos nacionals tot adoptant una política i unes lleis que distribuesquen la riquesa de forma justa i equànime, sense tenir en compte l'*etnicitat* o la religió. Es tractaria d'una equilibrada balança de poder que començaria per aplicar-se als líders de la nació i que aniria fent-se extensiva a tota la societat. Quan tots els grups se senten adequadament representats, hi haurà menys conflictes. Totes les comunitats haurien de tenir una participació igualment representativa en el consell de ministres i tot aquell que incitara al conflicte entre les comunitats hauria de ser perseguit per la llei.

Els mitjans de comunicació també poden contribuir a unificar la diversitat cultural de Kenya, tot promovent aquesta diversitat mitjançant l'emissió de programes o documentals que ajuden la gent a acceptar les seues diferències culturals, la qual cosa els animaria a canviar certes creences i actituds culturals negatives. Això facilitaria el restabliment dels valors culturals comuns que apropiarien la gent i desenvoluparien la seua confiança mútua.

El diàleg intercultural en el plànol informal podria orientar-se cap a un augment de la integració entre cultures, de manera que els pobles pogueren interactuar més entre ells per tal d'aprendre així a respectar les altres cultures a través de trobades culturals. D'aquesta manera, la gent apreciaria i entendria millor la resta de cultures. I això es podria aconseguir fomentant el contacte entre aquestes, per exemple per mitjà de fires comercials, on tots els grups pogueren reunir-se pacíficament per aprendre els uns dels altres, tot acceptant-se i respectant-se tal com són; un altre exemple d'aquesta iniciativa seria crear un mercat ètnic, en el qual diferents grups ètnics pogueren vendre diversos artefactes propis de la seua cultura. Podria posar-se en funcionament un sistema comercial, on els pobles intercanviaren les seues mercaderies, de manera que uns podrien aportar productes que altres no tingueren i viceversa. Tal vegada aquesta idea resultaria especialment interessant entre les comunitats agrícoles i les pescadores, o entre les agrícoles i les ramaderes, etc.

Així mateix, la mescla ètnica podria ser vital per arribar a un diàleg intercultural. Al llarg de la història d'Àfrica, la mescla de tribus i races s'ha utilitzat com a mitjà per a la reconciliació entre dos grups diferents. La mescla ètnica elimina les fronteres tribals, de manera que cada grup aconsegueix gaudir de la pau i l'harmonia que li proporcionen aquestes noves unions matrimonials, que prompte conduiran els pobles cap a un futur comú, reforçat pels llaços de la sang, car el producte d'aquesta unificació seran els xiquets. En tenim un exemple d'aquest tipus d'unions en dos grups ètnics que sempre han estat en contacte: els

bukusu i els *teso*, que al llarg de la història s'han casat entre ells i així han aconseguit aprendre moltes coses els uns dels altres, pel que fa a qüestions com ara l'aprenentatge de pràctiques agrícoles de gran utilitat o el valor de l'educació. El fet de no mesclar-se amb altres grups també pot desembocar en el subdesenvolupament d'una cultura, car si manca la diversitat ètnica dins el grup, els seus membres no podran exposar-se a noves idees i innovacions.

Malgrat tot, l'esforç per promoure el diàleg intercultural a Kenya suposa tot un repte, especialment després de la violència ètnica que va aconseguir instaurar l'odi i la desconfiança entre comunitats que havien conviscut en harmonia durant segles. Un dels majors reptes seria descobrir com fer d'intermediari entre les parts en conflicte. Aquesta mediació es donaria en intervenir una tercera part per ajudar els bàndols en conflicte a comunicar-se i resoldre finalment les seues diferències. A Kenya, però, seria molt difícil designar una tercera part neutral perquè actuara d'intermediària, a causa de la desconfiança i l'odi generats durant el conflicte. Així mateix, fomentar el contacte entre cultures quan la gent ja té assumits una sèrie d'estereotips també pot conduir a fortes tensions.

En conclusió, aprendre de la història o dels errors comesos en el passat és molt difícil per a qualsevol societat humana que haja evolucionat al llarg dels segles per influències externes o internes, car no voldrà girar l'esguard cap enrere per veure en què s'ha equivocat. Però nosaltres, mitjançant aquest article, volem expressar el nostre convenciment que qualsevol grup ètnic podria estudiar els seus errors passats i utilitzar-los per millorar el seu futur, tot romanent fermament unit però també sent solidari amb els seus veïns.

BIBLIOGRAFIA

- CARVER, R. (1995, agost): «Kenya: Updated to end of July 1995», WRITENET, Internet.
- DAILY NATION (2001, 9 de març): «Post-Colonial experience».
- EUROPEAN PLATFORM FOR CONFLICT PREVENTION AND TRANSFORMATION (EPCPT) (2000, novembre): «Peace in Africa – An overview of Conflict Prevention and Management Activities», Kenya Internet.
- HUMAN RIGHTS WATCH (HRW) (1997, juny): «Failing the Internally Displaced: The UNDP Displaced Persons Program in Kenya».
- KATHINA JUMA, M. (2000, maig): «Unveiling women as pillars of peace, peace building in communities fractured by conflict in Kenya», Bureau for Development policy, UNDP, Internet.
- STAVENHAGEN, R. (1996): *Ethic Conflicts and the nation state*, Londres, Macmillan press Ltd.
- www.kenyalogy.com/eng/info
- www.geographyabout.com/library/cia
- www.endtimesministry.org/quickfacts.htm
- www.unesco.org/Africa
- www.mountainvoices.org
- www.Kenya.com/people
- www.geographyabout.com/library/cia

